

THEMA

TERUGBLIK OP EEN JAAR PASSEND ONDERWIJS

'Beschikbaar zijn voor elk kind en voor de groep'. Ronald Heidanus, docent in het vso, vat er zijn taak binnen Passend Onderwijs mee samen in het openingsartikel van het thema-katern 'Terugblik op een jaar Passend Onderwijs'. De stelselwijziging is een jaar geleden ingevoerd. Wat is er bereikt? Wat kan beter? Staatssecretaris Sander Dekker en de voorzitters van de PO- en VO-Raad blikken terug. Ook Heidanus en zijn leerlingen. En Balans komt met een antwoord: het project Passend Onderwijs in Praktijk. Om beschikbaar te zijn voor elk kind.

Pilot 'Samenkracht': 24 leerlingen, twee leraren, één vso-klas

'ONS DOEL? BESCHIKBAAR ZIJN VOOR ELK KIND'

Tekst: Geert Bors
Fotografie: Joris den Blaauwen

Voortgezet speciaal onderwijs. Niet met twaalf maar met 24 klasgenoten. Niet met één, maar met twee leraren voor de klas. En dat alles om meer beschikbaar te zijn voor de leerlingen. Op weg naar passend onderwijs maakten vso-docenten Ronald Heidanus en Florus Bertens hiervan begin schooljaar 2014 een pilotproject. En hoewel dit in maart 2015 grotendeels werd gestaakt, zijn er veel lessons learned.

Als de A27 Breda nadert staat er op een viaduct in geel-zwarte clubkleuren: 'NAC – Fabel van het zuiden'. Interessante woordkeuze, dat 'fabel'. Het kan zowel refereren naar iets geweldigs ('fabelachtig'), als naar iets negatiefs ('een fabeltje'). Ik ben op weg naar het Bredase Brederocollege, een vso-school, waar twee collega's een bijzonder experiment aangingen. Gesteund door directie en zorgteam.

De zichtbaarste ingreep van hun pilot 'Samenkracht' is geweest dat Ronald Heidanus en Florus Bertens

hun klas gezamenlijk zijn gaan begeleiden. Eén lokaal – 24 leerlingen met twee leraren dus – waardoor de leraren elkaar zouden kunnen ondersteunen, waardoor er reflectie-in-actie zou kunnen plaatsvinden én waardoor die leerlingen, die de potentie hebben door te stromen naar het regulier onderwijs, alvast konden wennen aan een grotere groep.

Over de kern van het experiment is Ronald aan de telefoon klip en klaar: beschikbaarheid, voor de groep én het individuele kind. Passend onderwijs

betekent voor hem een onderwijspraktijk waarin ieder kind zich goed voelt en zo optimaal mogelijk mag ontwikkelen. "Wij willen er als leerkracht altijd voor onze leerlingen kunnen zijn. Geen uitsluiting en niet de gangbare tocht naar de achtervang voor ieder incident met een leerling die het even moeilijk heeft of het anderen moeilijk maakt. Als er iets gebeurt, kan één leraar ermee aan de slag, terwijl de ander er staat voor de rest van de groep."

NIET OVER ÉÉN NACHT IJS

Een opvallend initiatief binnen de setting van het

speciaal onderwijs, waarvoor Heidanus en Bertens niet over één nacht ijs gingen. In een gefundeerde onderbouwing, om hun directie te overtuigen van de pilot, gaven de twee weer waarom ze het zo wilden aanpakken. Aan de telefoon heeft Ronald de zeven in elkaar grijpende punten alvast uitgelegd.

De invoering van de Wet Passend Onderwijs is er daar één van. "Onze argumenten gaan over deze school, maar ook over de lokale samenleving waarin deze kinderen straks terechtkomen. En over de maatschappelijke en politieke wind die er waait.

Met de overgang van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving, wordt er veel meer een beroep gedaan op onze persoonlijke veerkracht. Van deze kinderen vraagt zo'n omslag extra veel. Qua weerbaarheid, qua zelfredzaamheid. Deze pilot was ons zoekende antwoord op de vraag: Hoe zorg je nou dat onderwijs passend wordt voor alle leerlingen?"

Hoewel de pilot veel moois heeft gebracht, is hij inmiddels grotendeels teruggedraaid. Ik bezoek Ronald en zijn klas om te kijken wat er beklijft, wat er misging, maar vooral ook wat er ten positieve is veranderd.

WILDE PAARDEN

De pauze is net voorbij. De laatste leerlingen lopen naar binnen en Ronald roept me over het lege plein naar een zijdeur. Een dertiger met een open blik schudt me de hand. Hip kapsel, lippiercing, tattoo-sleeve op één arm. Hij dompelt fotograaf Joris en mij meteen onder in de sfeer van de klas. Van de 24 leerlingen uit de pilot zit de helft in de groep. De andere helft zit in het belendende lokaal

en heeft er les van meester Florus. "Wie wil er wat vertellen over ons experiment van het afgelopen jaar?", vraagt Ronald.

Leerling Maik heeft goed rondgekeken dit jaar. Hij zegt dat het lastig was om meteen op dag 1 met 24 leerlingen aan de slag te gaan: "Ik denk dat het te druk was, omdat je in het begin jezelf wilt laten zien." Als iedereen zichzelf moet manifesteren in een grote groep, geeft dat onrust, meent hij. "Dat is nu veel minder." "Interessant," meent Ronald: "Volgens jou had de pilot beter halverwege het jaar kunnen starten, als iedereen wat meer is gesetteld?" Sommigen vinden het rustiger, nu de klas kleiner is; anderen merken geen verschil.

Meer leerlingen zeggen dat het jaar zoekend begon. Het gesprek gaat verder over grenzen en grensoverschrijdingen. Bij de leraar, maar vooral ook bij elkaar. Een tijdlang bespreken Ronald en de groep een incident na, waarbij het aanstoten van één leerling escaleerde tot een ruzie tussen twee anderen. Sjoerd vindt het eigenlijk onzin dat hij over andermans ruzies moest praten. "Terwijl jij wél

---

LESSONS LEARNED VOLGENS RONALD HEIDANUS:

Samenwerking als team vaart wel bij een duidelijke visie. Wanneer je als school helder gedefinieerd hebt wat je kindbeeld en je idee van opvoeding en ontwikkeling is, schep je een gedeeld referentiekader voor het nemen van beslissingen, het beoordelen van situaties en het praten met ouders.

Samen een groep draaien betekent:

- dat je elkaar scherp houdt, iedere dag interview hebt en dat je groei, motivatie en creativiteit een boost krijgen.
- dat je als leraar meer beschikbaar kunt zijn voor leerlingen en ouders.
- dat je de vakken kunt verdelen, waardoor je de lesinhoud gedegener kunt bijhouden én de ontwikkeling van de leerlingen beter kunt volgen.
- dat de voorbereiding voor een maatschappelijk vervolg na een vso-school vroeg kan worden ingezet.
- dat je verantwoordelijkheden voor je eigen taak kunt nemen in de klas en op school en zaken buiten jouw cirkel van invloed (respectvol) kunt laten liggen.

- Er is altijd ruimte om te doen wat jij denkt dat nodig is. Door te laten zien waarom, hoe en wat jij wil, kun je leidinggevend meenemen in je ideeën. Er kan meer dan je denkt, en toch start het klein, bij jou en je leerlingen.

hebt gezegd dat je wilt leren anderen te helpen. En dat gaat ook heel goed," zegt Ronald. "Het brengt iedereen verder, want als anderen begrijpen wanneer bij jou 'de emmer overstroomt', dan kunnen ze daar rekening mee houden." Sjoerd knikt.

GRENZEN VERKENNEN

"Je zoekt grenzen op, omdat je wilt weten waar ze liggen," gaat Maik verder. "Een leraar zit toch hier en ik daar. En je wilt dat het meer zó wordt." Zijn handen zijn eerst hiërarchisch hoog en laag en hij brengt ze dan naast elkaar. "Je zoekt gelijkwaardigheid," zegt Ronald. "Vertrouwen. Om er achter te komen of je óók naar mij of een medeleerling toe kan, als je een probleem hebt. Klopt dat?"

Wat heeft een leraar nodig in een klas als deze? "Zitzakken," roept iemand. "Betere stoelen," meent een ander. "Leerlingen die luisteren," zegt een derde. Anders gevraagd: wanneer ben je een goede leraar? Fenna, het enige meisje in de klas: "Je bent goed, als je jezelf bent." Jon: "Een leraar is goed als het iemand is die je helpt. Maar eigenlijk zijn ze nooit goed, want school is niet goed." Een

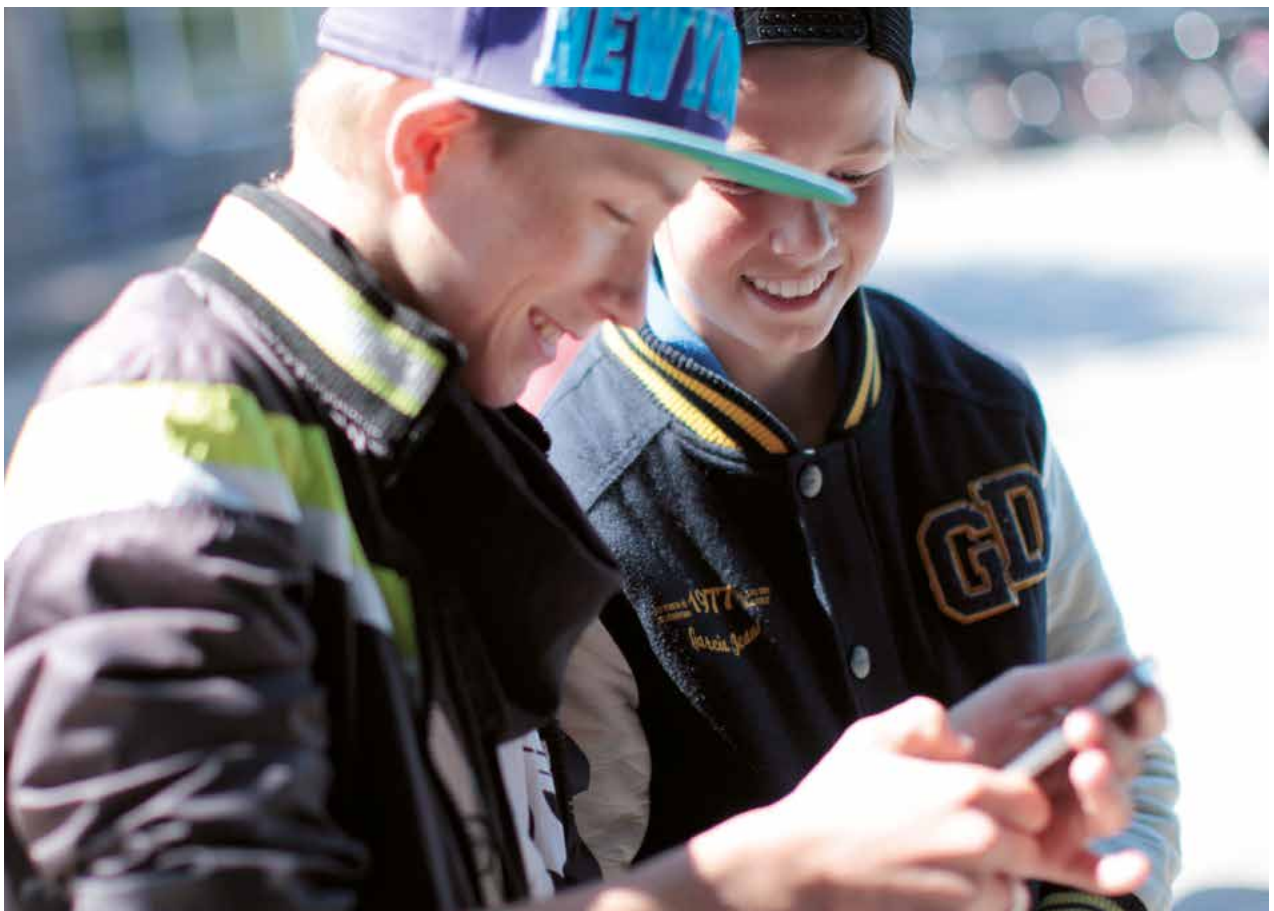
uitspraak, waarachter een wereld aan vervelende onderwijservaringen schuilgaat. Maik keert het ten positieve: "Ja, school is saai. Maar dat komt vooral omdat je zélf dingen wilt ontdekken. Wat u als leraar moet doen, is mij eigenlijk laten vallen. Totdat het fout gaat. Dan moet u er staan om in te grijpen."

In de klas van Ronald is de stemming opvallend open. De leerlingen dollen met hun leraar en stellen hem persoonlijke vragen. Ze spreken zich uit. Vaak opvallend wijs en invoelend. Zelfs Ryan, een jongen die zich meestal terugtrekt en ook nu aan de rand van het lokaal is gaan zitten, blijft meedoen aan het gesprek.

INCLUSIEF

"Die woordkeus. Die reflecties", zegt Ronald in de lerarenkamer. "Ik heb leerlingen horen praten met een kwetsbaarheid die ze niet durfden te tonen afgelopen september."

"Toen ik als leraar begon in het speciaal onderwijs in 2004, was mijn mindset al inclusief," vertelt hij. "Ik dacht eigenlijk al in 'passend onderwijs'. Voor mij

betekende speciaal onderwijs dat we er het beste uit gaan halen en dat we de leerlingen die dat aankunnen gaan klaarmaken om verder te gaan in het regulier onderwijs. Speciaal onderwijs is er om speciale hulp te bieden, waarbij ik altijd waak dat we niet in de verzorgende stand schieten, maar ondersteunend zijn. Dat is wat Maik bedoelt, als hij zegt dat ik hem los moet laten, maar moet opvangen als het mis gaat.”

Ronald en collega Florus hebben veel gegeven en een boel bereikt. En toch werden in maart de belangrijkste elementen van de pilot – in goed overleg – teruggedraaid. “Ik voelde het al aankomen”, zegt Ronald. “We werden gesteund, maar niet altijd in alles verstaan. Met de energie die het kostte om een nieuw systeem op te bouwen binnen het huidige, nam ik te weinig tijd om alles goed over te brengen. Onze visie was voor sommigen een behoorlijke mindshift, ook voor ouders. Dat vraagt om mee laveren, en dat midden in de kolkende zee die vso dagelijks kan zijn.”

En er was een samenloop van omstandigheden, die ongunstig uitpakte: er waren wat wisselingen van de wacht bij de commissie van begeleiding en er was een switch in leidinggevenden: “Onze nieuwe directrice Carola begreep wat we beoogden, maar de pilot wankelde toen al. Ook omdat ik voor een dag in de week aan een andere klus ging werken, waardoor de druk op Florus en de invallers groot werd. Misschien was de waaier aan diagnoses in de klas ook te breed.”

FABEL VAN HET ZUIDEN?

Ik moet denken aan die ‘Fabel van het Zuiden’. Is deze pilot een fabeltje gebleken, of zijn er vooral fabelachtige dingen gebeurd? Ronald: “Een cynicus kan zeggen: ‘Zie je wel – zoiets kan niet in het vso!’ Maar het onderwijs is niet gebaat bij cynisme. Kijk,

als jij als leerling anders leert en de wereld anders ervaart, heb je ouders en leraren nodig die jou de taal leren om dat over te brengen. Dat vraagt heel wat van kind, ouder en van leraar. Aan ouders en kinderen de verantwoordelijkheid om moeilijkheden te overwinnen, in plaats van de focus op wat allemaal niet kan. Aan leerkrachten om te ondersteunen vanuit wat zij kunnen: met zelfkennis, met empathisch grenzen te stellen én te durven vragen om hulp, als je er met een leerling niet uitkomt. Dat vraagt veel, ja. Dit schooljaar was behalve mijn meest intensieve, ook mijn beste.”

Ook binnen de school en het samenwerkingsverband hebben Ronald en Florus stof doen opwaaien: “We hebben dingen ontsluit: wat werkt, wat niet? Waar moet je rekening mee houden? Die winst zijn we aan het consolideren in een werkgroep. Dan moet je denken aan het ontwikkelen van een eenduidige visie voor alle leerjaren, het onderwijs meer gaan vormgeven vanuit thema’s, de stem van de leerling meer honoreren, de ouderbetrokkenheid vergroten, het scherper kijken naar de rol van achtervang en time-out. En ook collegiale consultatie en intervisie staan nu hoger op de agenda.”

Voor de leerlingen denkt Ronald dat er door ‘Samenkracht’ zaadjes zijn geplant. Zaadjes om te komen tot vertrouwen in zichzelf en in de toekomst. Alleen al doordat er inmiddels zo’n vijf leerlingen per jaar van deze school naar regulier doorstromen, waar dat ooit een enkeling was. Vandaag ging het over openheid, vertrouwen en beschikbaarheid, als invulling van wat onderwijs passend kan maken. Als Ronald wegloupt, lees ik voor het eerst de tekst achterop zijn T-shirt: ‘Someone who loves you for you’.

De gebruikte namen van leerlingen zijn pseudoniemen